

A TANTÁRGY ADATLAPJA

Lexikológia és szemantika

Egyetemi tanév: 2025/2026

1. A képzési program adatai

1.1. Felsőoktatási intézmény	Babeş-Bolyai Tudományegyetem
1.2. Kar	Bölcsészettudományi Kar
1.3. Intézet	Magyar és Általános Nyelvészeti Intézet
1.4. Szakterület	Nyelv és irodalom
1.5. Képzési szint	Alapképzés
1.6. Tanulmányi program / Képesítés	Magyar nyelv és irodalom (főszak)
1.7. Képzési forma	Jelenléti oktatás

2. A tantárgy adatai

2.1. A tantárgy neve		Magyar nyelv II.: Lexikológia és szemantika					A tantárgy kódja		LLM2124		
2.2. Az előadásért felelős tanár neve			dr. Csomortáni Magdolna egyetemi adjunktus dr. Németh Boglárka egyetemi adjunktus								
2.3. A szemináriumért felelős tanár neve			dr. Csomortáni Magdolna egyetemi adjunktus dr. Németh Boglárka egyetemi adjunktus								
2.4. Tanulmányi év		I.	2.5. Félév		2.	2.6. Értékelés módja		V	2.7. Tantárgy típusa		DSIN

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszám)

3.1. Heti óraszám	5	melyből: 3.2 előadás	3	3.3 szeminárium/labor/projekt	2
3.4. Tantervben szereplő összóraszám	70	melyből: 3.5 előadás	42	3.6 szeminárium/labor	28
Az egyéni tanulmányi idő (ET) és az önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					38
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					15
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása					25
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					2
Vizsgák					4
Más tevékenységek:					0
3.7. Egyéni tanulmányi idő (ET) és önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő összóraszám					84
3.8. A félév összóraszám					154
3.9. Kreditszám					6

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1. Tantervi	-
4.2. Kompetenciabeli	-

5. Feltételek (ha vannak)

5.1. Az előadás lebonyolításának feltételei	Előadóterem, vetítő, PC, hangfal
5.2. A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	Szemináriumi terem, vetítő, PC, hangfal

6. Elsajátítandó jellemző kompetenciák¹

Szakmai/kulcs-kompetenciák	C1.1 A fogalmak meghatározása, az általános nyelvészeti szaknyelv jellegzetességeinek felismerése és példázása; a humántudományok interdiszciplináris elemzési módszereinek ismerete. C1.4 A nézetek és elméleti irányzatok kritikai megközelítése a nyelv tanulmányozása során. C1.5 Szóbeli vagy írásbeli szövegalkotás egy nyelvészeti témában, amely lexikailag és szintaktikailag árnyalt, következetes és jól formált. C2.2 A szóbeli vagy írásbeli üzenet és a kontextus kapcsolatának értelmezése, a tartalom érveléstechnikáinak és felépítésének magyarázata anyanyelven, valamint románul/idegen nyelven. C2.5 Vitaindítók szervezése, egy esettanulmány előkészítése és megvédése. C3.1 A nyelvészeti alapfogalmak, szakterületek és módszerek, az anyanyelv szerkezetének és működésének szinkrón és diakrón szempontból való meghatározása és alkalmazása. C3.2 A mai nyelvi jelenségek ismerete és értelmezése. Az anyanyelv fő változásainak, valamint a normák és nyelvhasználatbeli különbségek ismerete. C3.3 Bármely szóbeli vagy írásbeli megnyilatkozás elemzése; az elméleti tudás gyakorlatba ültetése (az anyanyelv tanítása, a verbális kommunikáció megfigyelése és fejlesztése). C5.1 A mellékszak nyelvének fonetikai, lexikai és grammatikai leírása és a nyelvészeti alapfogalmak meghatározása. C5.2 A mellékszak nyelvének morfológiai, szintaktikai, szemantikai, pragmatikai kategorizációinak értelmezése, valamint a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások elemzése-nyelvészeti fogalmak használatával. C3 – Az anyanyelv szókészleti jelenségeinek szinkrón (és szükséges esetekben diakrón) leírása. C3.2 – Egy lexikológiai projekt kidolgozása a mai magyar nyelv szókészlete témában a szinkrón és diakrón vizsgálat elveire alapozva; szóbeli vagy írásbeli szövegalkotás a lexikológia témájában, amely lexikailag és szintaktikailag árnyalt, következetes és jól formált.
Transzverzális kompetenciák	CT1 A nyelv és irodalom szakterület szempontjainak használata figyelembe véve a szakmai etikát. CT2 Kapcsolatteremtés csoportban; interperszonális kommunikáció és szerepvállalás.

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó jellemző kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	- A lexikológia és lexikográfia alapkérdéseinek bemutatása az általános és szakmai kompetenciák megalapozása, fejlesztése céljából. - A hallgatók megismerkednek a szemantika alapjaival és vizsgálati módszereivel.
--------------------------------------	--

¹ Választhat kompetenciák vagy tanulási eredmények között, illetve választhatja mindkettőt is. Amennyiben csak az egyik lehetőséget választja, a másik lehetőséget el kell távolítani a táblázatból, és a kiválasztott lehetőség a 6. számot kapja.

7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	• A mai magyar nyelv lexikális jelenségeinek szinkronikus leírása a diakroniához való illeszthetőség módszertani elvének alapján. • A lexikon mában megragadható fejlődési tendenciáinak, nyelvi normabeli és nyelvhasználati különbségeinek a feltárása. • A lexikológia elméleti kategóriáinak, vizsgálati szempontjainak, elveinek, módszereinek, a lexikográfiai koncepcióknak a gyakorlati alkalmaztatása. • Az önkifejezés és szerepvállalás, a szakmai kapcsolatteremtés megalapozása. A tantárgy célja megismertetni a hallgatókat a nyelvi jelentés legérdekesebb és legkutatottabb problémáival, jelenségeivel úgy, hogy mindeközben arra is rálátást nyerjenek, hogy a különböző szemantikai irányzatok milyen megközelítéseket alkalmaznak a jelenségek magyarázatára. Az órák célja az alább felsorolt jelenségek ismerete és értő vizsgálata, ennek eredményeképpen a hallgatók általános képet kapnak a szó- és mondatjelentés legfontosabb kérdéseiről, és ezáltal elmélyíthetik a nyelvtudomány céljaira, módszereire és elveire vonatkozó általános tudásukat is.
-------------------------------------	--

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
Lexikológia		
1. Bevezetés.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
2. A szó és a szókészlet.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
3. A szókészlet és a szótár. A szótártan paradigmaváltása.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
4. A szókészlet rendszer jellege. A szókészlet és a világ.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
5. A szókészlet kronológiai tagolódása 1.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
6. A szókészlet kronológiai tagolódása 2.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
7. A szókészlet szociolingvisztikai tagolódása 1.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
8. A szókészlet szociolingvisztikai tagolódása 2.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
9. A szókészlet szociolingvisztikai tagolódása 3.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
10. A szókészlet tulajdonnevei.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
11. A szókészlet frazémái.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
12. A szókészlet változásai.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
13. A szókészlet gazdagodásának módjai.	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
14. Összegzés	Előadás, magyarázat, szemléletetés.	
Könyvészet		
Bokor József: A szókészlettan és a szótárírás. In: A. Jászó Anna (főszerk.): <i>A magyar nyelv könyve</i> . Bp., 2007. 161-196. https://edoc.pub/a-magyar-nyelv-knyve-pdf-free.html		
Fóris Ágota: <i>Szótár és oktatás</i> . Pécs, 2002. Fóris Ágota: <i>Szótár és oktatás</i> . Pécs, 2002. https://mek.oszk.hu/01800/01890/		
Groza, Liviu: <i>Elemente de lexicologie</i> . București, 2015.		
Zsemlyei János, <i>A mai magyar nyelv szókészlete és szótárjai</i> . Kolozsvár, 1996.		
Szemantika		
1. Bevezető beszélgetés, gyakorlatok	frontális előadás, dialogikus módszer tanári	

	magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
2. Jelentés és jelentéstan. Jelentésfelfogások	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
3. Szemantika vs. pragmatika	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
4. Antonímia és ellentmondás	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
5. Az igei argumentumszerkezet és a tematikus szerepek	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
6. A mondat külső és belső időszerkezete	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
7. A szemantika helye a nyelvészeti diszciplínák között. Szemantikák	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	

Könyvészet

Kenesei István 2011. Jelentések. In uő: *A nyelv és a nyelvek*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 142–55.

Kiefer Ferenc 2006. A mondat külső időszerkezete. In uő: *Aspektus és akcióminőség. Különös tekintettel a magyar nyelvre*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 16–21.

Németh Boglárka 2012. A magyar aspektusrendszer. In uő: *Az aspektus a magyar nyelvben*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 78–110.

Pethő József 2004. *Jelentéstan*. Bölcsész Konzorcium, Budapest, 9–105.

8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
Lexikológia		
1. Bevezetés.	Kiselőadás, megbeszélés, szemléltetés, kooperatív oktatási módszer	
2. Az értelmező szótár. A köznyelvi szókészlet.	Kiselőadás, megbeszélés, szemléltetés, kooperatív oktatási módszer	
3. A tájszótár. A nyelvjárási szókészlet.	Kiselőadás, megbeszélés, szemléltetés, kooperatív oktatási módszer	
4. A tulajdonnévi szótár. A tulajdonnévkincs.	Kiselőadás, megbeszélés, szemléltetés, kooperatív oktatási módszer	
5. A szakszótár. A szakszókészlet.	Kiselőadás, megbeszélés, szemléltetés, kooperatív oktatási módszer	
6. Az online szótár.	Kiselőadás, megbeszélés, szemléltetés, kooperatív oktatási módszer	

7. Összefoglalás.	Kiselőadás, megbeszélés, szemléltetés, kooperatív oktatási módszer	
Könyvészet Bokor József: A szókészlettan és a szótárírás. In: A. Jászó Anna (főszerk.): <i>A magyar nyelv könyve</i> . Bp., 2007. 161-196. https://edoc.pub/a-magyar-nyelv-knyve-pdf-free.html Fóris Ágota: <i>A magyar terminológia helyzete és fejlesztésének feladatai napjainkban</i> . http://www.matud.iif.hu/06jun/15.html Gaal Péter: <i>Onlineszótár-használat Magyarországon (OHM) egy kérdőíves szótárhasználati felmérés eredményei</i> – http://alakalmazottnyelvtudomany.hu/wordpen/wp-content/uploads/Gaal_P.pdf Pusztai Ferenc: <i>Egynyelvű szótáraink és a nyelvhasználat</i> . Nyr. 2012. 370-378. Pusztai Ferenc: <i>Leíró lexikográfiánk változó és változatlan feladatai</i> . MNy. 1994. 413-421. Sólyom Réka: <i>Neologizmusok a mai magyar szókészletben</i> . http://docplayer.hu/10145163-Neologizmusok-a-mai-magyar-szokeszletben.html Zsemlyei János, <i>A mai magyar nyelv szókészlete és szótárai</i> . Kolozsvár, 1996.		
Szemantika		
1. Jelek	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
2. Jelentéstípusok	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
3. Fogalmi hierarchia és szinonímia	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
4. Poliszémia és homonímia	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
5. A mondat külső és belső időszerkezete	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
6. Esettanulmány: a predikatív határozói igeneves szerkezetek	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
7. Összefoglalás, felkészülés a vizsgára	frontális előadás, dialogikus módszer tanári magyarázatokkal és példákkal; közös elemzés	
Könyvészet Kenesei István 2011. Jelentések. In uő: <i>A nyelv és a nyelvek</i> . Akadémiai Kiadó, Budapest, 142–55. Kiefer Ferenc 2006. A mondat külső időszerkezete. In uő: <i>Aspektus és akcióminőség. Különös tekintettel a magyar nyelvre</i> . Akadémiai Kiadó, Budapest, 16–21. Németh Boglárka 2012. A magyar aspektusrendszer. In uő: <i>Az aspektus a magyar nyelvben</i> . Tinta Könyvkiadó, Budapest, 78–110. Pethő József 2004. <i>Jelentéstan</i> . Bölcsész Konzorcium, Budapest, 9–105.		

9. Az episztemikus közösségek képviselői, a szakmai egyesületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával.

Az ARACIS kritériumainak megfelelően, az intézet/a tanszék együttműködik a szakmai és a társadalmi-gazdasági szférák képviselőivel, különösképp a megyei tanfelügyelőségekkel.

10. Értékelés

Tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Aránya a végső jegyben
10.4 Lexikológia előadás	Lexikológia: A lexikológiai, lexikográfiai ismeretek logikus rendszere	Írásbeli vizsga / 70%	Lexikológia: 60% Szemantika: 40%
	Az elméleti és gyakorlati ismeretek pontossága, adekvát alkalmazása		
	A terminológia ismerete		
	Kritikai attitűd		
10.4 Szemantika előadás	A megbeszélt jelenségek ismerete.	Az írásbeli vizsgadolgozat és az órákon elvégzett feladatok pontozása. / 70%	
	A bemutatott szemantikai jelenségek megfelelő példázása és a nyelvi adatok megfelelő azonosítása és elemzése.		
	Logikus, koherens szövegfelépítés, a fogalmak helyes használata.		
	Feladatlapok csoportos megoldása az egyes órákon.		
10.5 Lexikológia szeminárium	Lexikológia: A lexikális elemzés, a lexikális és etimológiai szempontokat követő szöveg- és korpuszelemzés, a szótárhasználat kompetenciája	Teszt / 30%	
10.5 Szemantika szeminárium	A bemutatott szemantikai jelenségek megfelelő példázása, a nyelvi adatok megfelelő azonosítása és elemzése.	Az aktív részvétel és az írásbeli feladatok pontozása. / 30%	
10.6 A teljesítmény minimumkövetelményei			
- A szemantikai alapfogalmak ismerete, azonosítása, meghatározása és helyes használata a tudományterület által vizsgált jelenségek elemzésében. - Szemantika: - minimum 5 szemináriumon és minimum 3 előadáson való részvétel; - az előadásokon és szemináriumokon való jelenlét feltétele: a diákok csak kérésre, az órai tevékenység részeként használnak telefont óra közben, és minimalizálják az egyéb elektronikus eszközök (pl. táblagép, laptop) használatát is (kizárólag jegyzetelésre, amennyiben feltétlenül szükséges). - Lexikológia: A tanulmányi eredmények értékelése 10 (tíz) és 1 (egy) közötti egész érdemjegyekkel történik. Az 5 (ötös) érdemjegy igazolja a minimális tantárgyi kompetenciák megszerzését, a vizsgán való átmenést.			

11. SDG ikonok (Fenntartható fejlődési célok/ Sustainable Development Goals)²

	A fenntartható fejlődés általános ikonja							
								

Kitöltés időpontja:
2025.01.20.

Előadás felelőse:

Szeminárium felelőse:

Az intézeti jóváhagyás dátuma:

...

Intézetigazgató:

.....

² Csak azokat az ikonokat tartsa meg, amelyek az [SDG-ikonoknak az egyetemi folyamatban](#) történő alkalmazására vonatkozó eljárás szerint illeszkednek az adott tantárgyhoz, és törölje a többit, beleértve a fenntartható fejlődés általános ikonját is – amennyiben nem alkalmazható. Ha egyik ikon sem illik a tantárgyra, törölje az összeset, és írja rá, hogy „Nem alkalmazható”.